Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 19, İstanbul 2008, 43-60.

ALMANYA'DA HRİSTİYANLAŞTIRILAN TÜRK SAVAŞ ESİRLERİ VE BUNLARIN VAFTİZ TÖRENLERİ (16-18. YÜZYILLAR)

Leyla COŞAN[*]

ÖZET

Bu makalede, 16-18. yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti'yle yapılan savaşlar neticesinde esir edilerek Almanya'ya getirilen müslüman savaş esirleriyle bunların vaftiz merasimleri ele alınmaktadır. 1683 yılında Viyana önlerindeki yenilgi, ardından Hristiyan ordularının Balkanlarda galibiyet elde etmeleri bu süreci hızlandırmıştır. Bu savaşlara katılan Alman ordularının Türk ordularını yenmesiyle kadın, erkek ve çocuklar savaş alanlarından Almanya'ya esir olarak getirilmiştir. Ganimet olarak getirilen bu Türklerin sayısı kesin olmamakla birlikte, Almanya'nın güney bölgesi ağırlıkta olmak üzere, yaklaşık olarak 600 Türkün vaftiz edildiği bilinmektedir. Ancak sayının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Vaftiz edilen esirler genelde Frankonya, Bavyera, Saksonya, aşağı Almanya, Silezya, Vestfalya ve Hannover bölgelerine yerleştirilirler.

Makalede, Türklerin vaftiz edildiği merasimlerin diğer vaftiz merasimlerden farkı nedir, vaftiz edilen Türklerin bunu kabul etmelerinin sebepleri nelerdir, erkek, kadın ve çocuk vaftiz oranları nasıldır, vaftiz edilen Türklerin topluma entegrasyonu ne şekilde gerçekleştiririlir? benzeri bazı sorulara yanıt aranacaktır.

Anahtar Kelimeler

Türk savaş esirleri, Almanya, 16-18. yüzyıl, vaftiz törenleri.

Türkiye'nin Avrupa birliğine katılımı sözkonusu olduğundan bu yana, tarihsel konular da tekrar gündeme yerleşmekte ve büyük ilgi uyandırmaktadır. Avrupalıların ve dolayısıyla Almanların, özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda yapılan savaşlar dolayısıyla, Türklerle karşılaştıkları bilinmek-

[*] Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü / *cosanleyla@hotmail.com*

tedir[1]. Bu karşılaşmalar, halk ruhunda derin yaralar ve izler bırakmıştır. Türklerle ilgili araştırma yapan Georg Schreiber'in de çalışmasında belirttiği gibi, acılar azalabilir, "ancak çekilen acılar hiç bir zaman unutulamaz"[2]. Bilindiği üzere, toplumsal hafızanın oluşumu son derece yavaş olmasına rağmen, bu hafızada oluşan izlerin silinmesi de çok uzun bir süre alır. Avrupa'da Türklerle ilgili var olan olumsuz önyargı ve korkular da, söz konusu toplumsal hafızanın ve tarihin eseridir[3].

Bu makalede araştırmacıların büyük ölçüde göz ardı ettiği ve nadiren irdeledikleri konulardan birisi olan esir düşmüş ve sonrasında Almanya'da vaftiz edilen Türklerin akibetleri söz konusu edilecek; Türklerin vaftiz edilmesiyle ilgili bazı sorulara yanıt aranacaktır. Türklerin vaftiz merasimlerinin diğer vaftiz merasimlerden farkı nedir, vaftiz edilen Türklerin bunu kabul etmelerinin sebepleri nelerdir, erkek, kadın ve çocuk vaftiz oranları nasıldır, vaftiz edilen Türklerin topluma entegrasyonu ne şekilde gerçekleştiririlir ve elde ettikleri meslekler nelerdir? İlginç olan bir konu da, esir edilip Almanya'ya yerleştirilen ve sonrasında vaftiz edilen Türklerin, bilinen ve korku saçan Türk figürü ile özdeşleştirilmemiş olmasıdır.

Nasyonal sosyalistlerin tüm Almanlardan soyları ile ilgili bilgi istemeleri sonucu soy kütüklerini araştırmaya başlayan Alman ailelerin bazı-

---

[1] Çalışmada belirtilen tarihlerin dışındaki savaşlar ele alınmayacaktır. 18. ile 19. yüzyıllar arasında, Almanlarla Türkler arasında gelişen kültürel ve ticarî ilişkiler için bkz. Ayfer Aktaş, "Zum Stellenwert der deutschen Sprache im türkischen Bildungssystem-mit einem historischen Blick auf die deutsch-türkischen Beziehungen auf kultureller und wirtschaftlicher Basis", *GGR-Beiträge zur Germanistik 16. Interkulturelle Grenzgänge. Akten der Wissenschaftlichen Tagung des Bukarester Instituts für Germanistik zum 100. Gründungstag,* George Gutu/Doina Sandu, Bukarest 2007, s. 319-328.

[2] Georg Schreiber, "Das Türkenmotiv und das deutsche Volkstum", *Volk und Volkstum. Jahrbuch für Volkskunde,* Kösel-Pustet, München 1938, s. 10 (Bundan sonra Türkenmotiv diye geçecektir). Schreiber bu konuyla ilgili olarak, başka bir bağlamda, halkın, nesilden nesile geçen veya aktarılan basit formülleri sevdiğini belirtir. Bununla kastetmek istediği şudur: Düşmanların, iyi veya kötü olabileceği düşüncesi, aslında karmaşık ve net olmayan düşüncelerdir. Düşmanın kötü olduğu düşüncesi ise halk nazarında basit ve tartışılması gerekmeyen bir düşüncedir. Dolayısıyla da tercih edilen düşünce biçimidir (G. Schreiber, "Türkenmotiv", s. 21).

[3] Ancak Türklerin ard arda yenilmeleri ile korku saçan Türk figürü yerini zamanla ilgi çeken "egzotik" Türk figürü almaya başlar.

ları, bu incelemelerin sonucunda, beklenmedik ve açıklanamayan bir sonuçla karşılaşırlar. Bu sonuç ise bazı ailelere Türk kanının karıştığı gerçeğidir. Bu olağandışı fenomen ise o dönemde soy ağacı araştırmacılarının, diğer değişle jenealogların ilgisini çeker ve hızla bu konuda incelemeler başlatılır. Bu araştırmaların ürünü olarak 1938 yılında K. Klamroth tarafından yayımlanan *Alman ailelere Türk kanının karışması* (*Beimischung türkischen Blutes in deutsche Familien)* adlı inceleme önemlidir[4]. O dönemde ortaya çıkmış olan, bu ve buna benzer araştırmalar[5], geçmişte kalmış ve unutulmaya yüz tutmuş tarihî olayları tekrar gün ışığına çıkarmıştır.

Türklere ait vaftiz merasimleri genelde 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başlarında yoğunlaşmaktadır. Bu ise Türklerin o dönemde almış olduğu yenilgilerle ilişkilendirilmektedir. 1683 yılında Viyana önlerindeki yenilgi, ardından Hristiyan ordularının Balkanlarda galibiyet elde etmeleri bu süreci hızlandırmıştır. Bu savaşlara iştirak eden Alman ordularının Türk ordularını yenmesiyle kadın, erkek ve çocuklar savaş alanlarından Almanya'ya esir olarak getirilmiştir. Ganimet olarak getirilen bu Türklerin (*Beutetürken*) sayısı kesin olarak belli değildir.[6] Örneğin bu konuya bir çalışmasında yer veren araştırmacı Abdullah[7] bu sayının binleri aştığını ileri sürmektedir. Almanya'nın güney bölgesi ağırlıkta olmak üzere, yakla-

---

[4] K. Klamroth, *Beimischung türkischen Blutes in deutsche Familien*, Archiv für Sippenforschung 15, 1938, s. 38. Klamroth'u alıntılayan Otto Spies, "Schicksale türkischer Kriegsgefangener in Deutschland nach den Türkenkriegen", Erwin Gräf, *Festschrift Werner Caskel: zum 70. Geburtstag, 5.März 1966, gewidmet von Freunden und Schülern*, Brill, Leiden 1968, s. 327 ve Margret Spohn, *Alles getürkt: 500 Jahre (Vor) Urteile der Deutschen über Türken*, Bis, Oldenburg 1993, s. 41.

[5] Spohn, Türklerle ilgili çalışmasında 1937 yılında yayımlanmış olan ve aynı konuyu inceleyen bir araştırmaya daha (*Stammesfremde Splitter im mainfränkischen Volkskörper*) değinmektir (Spohn, *a.g.e*., s. 41).

[6] Türklerle ilgili bilgilere genelde kiliselerde tutulan kayıtlarda rastlanmaktadır. Bunlar çoğunlukla vaftiz kayıtları ve evlilik kayıtlarıdır. Bazen günümüze kadar gelmiş olan mezar taşlarındaki yazılar da bu konuda ip uçları verebilmektedir. Önemli görevlere gelen Türkler ya da soylu ailelerin çocuklarıyla evlenenler hakkında yazılan yazılar dolayısıyla da bilgiler mevcuttur. Çok önemli şahsiyetlerin vaftizi üstlenmeleri sonucunda da zaman zaman kaynakça olarak kabul edilen ve basılmış olan yazılar mevcuttur.

[7] Muhammad S. Abdullah, *Geschichte des Islams in Deutschland*, Styria, Graz, Wien, Köln 1981, s. 18.

şık olarak 600 Türk'ün vaftiz edildiği bilinmektedir[8]. Ancak bunlar sadece bilinen ve dolayısıyla kilise kayıtlarına geçmiş olanlardır. Bu sayının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir[9]. Spies, Türk savaş esirleri hakkında yazmış olduğu makalesinde sadece 1686-88 yılları arasında Almanya'nın Bavyera bölgesine 840 Türk esirin getirildiğini belirtmektedir[10].

Bu esirlerin çoğuna seçim yapma fırsatı tanınmamış olmakla birlikte çeşitli baskılar uygulanarak vaftize zorlanmışlardır. Vaftizi gönüllü kabul edenlerin çoğu ise bir takım kolaylıklardan istifade edebilmek amacıyla hareket etmişlerdir. Ele geçirilen ve vaftiz edilen esirler genelde Frankonya, Bavyera, Saksonya, aşağı Almanya[11], Silezya, Vestfalya[12] ve Hannover bölgelerine yerleşir veya yerleştirilirler. Ancak Almanya'nın diğer bölgelerinde de, sayıca az olsa bile, Türk savaş esirlerine ve bunların

---

[8] Karl Teply, "Türkentaufen in Wien während des groβen Türkenkrieges 1683-1699. Wesen und Bedeutung der Türkentaufen", *Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien.* Band 29. Österreich, Ferdinand Berger&Söhne OHG Horn (1973), s. 57-87. Teply makalesinde ağırlıklı olarak Avusturya ve özellikle Viyana'da vaftiz edilen Türklerden bahsetse de, kimi zaman Almanya ile yapmış olduğu karşılaştırmalar dolayısıyla, bu çalışma için de önemli bilgiler içermektedir. Avusturya'da bu rakamlar doğal olarak çok daha yukarılardaydı, örneğin sadece Viyana'da 651 tane, kayıda geçmiş vaftiz töreninden bahsedilmektedir, gerçek sayının ise %10 oranında daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir (s. 59). Viyana'da vaftiz edilen çocukların %37'ini kız, % 28'ini erkek çocuklar oluşturmaktaydı. Yetişkinlerdeki dağılım ise şu şekildeydi: % 23 kadın ve % 12 erkek. Bu sayılar göz önünde bulundurulduğunda vaftiz edilenlerin % 60'ının kadın, %40'ının ise erkek olduğu ortaya çıkmaktadır (s. 65). Avusturya geneline bakılacak olursa, vaftizlerin zamanla çok artması ve vaftiz edilen Türklerin artık olağanüstü bir olay teşkil etmemeleri dolayısıyla, başlangıçta özenli tutulan kilise kayıtlarının sonraları aynı özenle tutulmadığı düşünülmektedir (s. 59).

[9] Anton Aubele, "Wie vor 300 Jahren bei uns Moslems zu Christen wurden. Drei Türkentaufen in Steinheim, Weiβenhorn und Elchingen" *Geschichte im Landkreis Neu-Ulm,* Landkreis Neu-Ulm, Neu-Ulm 1995, s. 73.

[10] Spies, *a.g.m.*, s. 325.

[11] Abdullah, *a.g.e.*, s. 19.

[12] Schreiber, vaftizlerin ağırlıklı olarak Bavyera topraklarında, ayrıca Silezya ve Vestfalya bölgelerinde gerçekleştiğini belirtir ("Türkenfurcht", s. 52). Hans Jürgen Rade, "Eine "Türkentaufe" in Olpe 1690", *Olpe in Geschichte und Gegenwart,* Band 12 (2004), s. 92-94. Rade de yapmış olduğu kısa çalışmasında 1690 yılında Vestfalya'nın Olpe bölgesinde gerçekleştirilen bir vaftiz törenine yer vermektedir (*a.g.m.*, s. 92-94).

vaftiz törenlerine rastlanmaktadır. Stade, Warburg, Köln, Darmstadt, Lauterbach, Offenbach, Freiberg, Saksonya, Leipzig vs[13].

Schreiber, 1954 yılında yayınlanan makalesinde, Vestfalya bölgesindeki Türk korkusunu ve bunun sonuçlarını incelemekte ve vaftiz konusuna da yer vermektedir. Örneğin, 1690 yılında gerçekleştirilen vaftiz töreninde, Macaristan'da esir alınan üç kardeşin, Hristiyan eğitimi aldıktan sonra vaftiz edildiği belirtilir. Babalarının adlarının Mehmet olduğu ifade edilen kardeşlerin biri 6 yaşında bir erkek, diğerleri 12 ve 14 yaşlarında iki kız çocuğudur[14]. Spies, kuzey Almanya'nın Hannover şehrine de birçok esirin getirildiğine dikkat çekmektedir. Bunun sebebi ise, 1683 yılında Hannover bölgesine ait birliklerin de Viyana'nın kurtuluşunu sağlamak üzere oraya savaşmaya gitmeleridir. Elektör Georg Ludwig ve kardeşi Maximilian, savaş sonrası 12 tane Türk çocuğunu beraberlerinde getirip saraylarına yerleştirirler. Sarayda yetişen bu çocukların bazılarıyla ilgili, bilgiler bulunmaktadır. Örneğin Mehmet adındaki Türk çocuğu çalışkanlığı ve dürüstlüğü dolayısıyla, soylu sınıfına yükseltilerek Mehmet von Königstreu (Krala sadık Mehmet) adını alır. Mehmet sonrasında Maria Hedwig Wedekind ile evlenir ve iki erkek bir kız olmak üzere üç çocuk sahibi olur. Mehmet von Königstreu 1727 yılında ölür. Çocuklarından bir olan Yusuf Orta Frankonya'da Protestan papazı olur. Kızı ise Chr. Moritz Grimm adlı bir papazla evlendirilir[15].

Getirilen Türkler arasında Ali adını taşıyan üç Türk de yer almaktaydı: Georg Wilhelm Aly, Friedrich Aly, Bernhard Aly. Üçünün de Almanya'ya yerleşmiş olduğu bilinmektedir. Georg Aly askeri sahada görev alır ve albay olarak emekli olur. Friedrich Aly, Prusya Kraliyet sarayında hizmetkâr olarak çalışmaktadır. Spies, onun Charlottenburg Sarayı'nda resminin bulunduğunu belirtir. Vaftiz töreninde Weissenburg soyadını

---

[13] Spies, *a.g.m.*, s. 328-332.

[14] Georg Schreiber, "Deutsche Türkennot und Westfalen"; Franz Petri, *Westfälische Forschungen. Mitteilungen des Provinzialinstituts für Westfälische Landes-und Volkskunde*, Band 7, Böhlau, Münster/Köln 1954, s. 78 (bundan sonra Türkennot diye geçecektir). Schreiber çalışmasında başka örneklere de yer vermektedir.

[15] Spies, *a.g.m.*, s. 326; Abdullah, *a.g.e.*, s. 19.

alan Bernhard Aly ise 1708 yılında Kartäuser tarikatına girer ve 1758 yılına kadar Hildesheim'de yaşar[16].

Güney Almanya'nın Frankonya bölgesine getirilen Türklerle ilgili araştırma yapan Heller, kayıtlara dayanarak 1521 yılından itibaren Türklerin bu bölgeye getirildiğine işaret eder. 1683-1690 yılları arasında, yani Hristiyanların Türk savaşlarında büyük galibiyetler elde ettikleri dönemde[17], getirilen savaş esirlerinin sayısı da doruk noktasına ulaşmaktadır. Heller söz konusu çalışmasında, getirilen esirlerin tümünün etnik anlamda Türk olmadıklarına da dikkat çeker. Bunların bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu'nun kuşatılan bölgelere yerleştirdiği Türkler[18], bir kısmı da hakimiyeti altına almış olduğu bölgelerin halkıydı. Düşmanın nazarında hepsinin ortak özelliği Müslüman oluşlarıdır. Bu ise en kolay şekilde Fatma, Ahmet, İbrahim gibi isimlerden anlaşılmaktadır.

O dönemlerde, yenilen tarafın sadece askerleri değil, aynı zamanda kadın ve çocukları da esir alınırdı. Heller çalışmasında daha da ileri giderek Hristiyanlar tarafından başlangıçta esirlere yapılan muameleyi köleliğe benzetmektedir[19]. Çocuklar anne-babalarını kaybetmekte, kadınlar dul kalmakta, kısaca bu savaşlarda aileler parçalanmaktaydı. 1687 yılında Nürnberg-St. Sebald bölgesinin kilise kayıtlarında bu zulme soğuk bir dille yer verilmekte ve Uyvar bölgesinde Lorenz Schmidlein tarafından bir subayın oğlunun annesinin kucağından alınarak buraya getirildiği belirtilmektedir.[20] Frankonya bölgesine getirilen ve kayıtlarda yer alan

---

16 Spies, Aly soyadıyla ilgili bilgileri, K. Klamroth ve Dr. Friedrich Aly'nın eser adı verilmeyen (Friedrich Aly, Reinhold Kühn, Berlin SW 19, 1903) çalışmalarından elde ettiğini belirtilir (*a.g.m.*, s. 327).

17 Hristiyan dünyası için kilit noktaları olarak kabul edilen ve Viyana (1683), Uyvar (1685), Budin (1686), Belgrad (1688) gibi bölgelerin Osmanlıların elinden alınmasıyla Almanya ve özellikle Viyana'ya getirilen esirlerin saysında da büyük bir artış görülmektedir (Hartmut Heller, "Türkentaufen um 1700- ein vergessenes Kapitel der fränkischen Bevölkerungsgeschichte", *Glaubensflüchtlinge und Glaubensfremde in Franken.* 26. Seminar des Frankenbundes vom 10.-12. Oktober 1986, s. 264.

18 A. Scholtze 1880 yılında yayımlamış olduğu *Die orientalische Frage in der öffentlichen Meinung des 16. Jahrhunderts (16. yüzyılda kamuoyunda Şark meselesi)* adlı kitapçığında Osmanlı İmparatorluğunun yerleşme ve yerleştirme politikasına kısaca değinmektedir (Beilage zum Osterprogramm der Realschule Frankenberg/ Sa.1880, s. 12).

19 Heller bu kavramın 1704 yılında Nürnberg'li Andreas Will tarafından kullanıldığını da belirtir (*a.g.m.*, s. 264).

20 Heller, *a.g.m.*, s. 264.

esirlerin yaşlarına ve cinsiyetlerine bakılacak olursa, şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. %17'i erkek, %15'i kadın ve en az %50'si çocuk. Ancak esir alınan yetişkinlerin de oldukça genç yaşta oldukları dikkat çekmektedir.

Hristiyan ordusunda, özellikle soylular ve yüksek rütbe sahibi olanlar, ganimet alma haklarının yanı sıra, esirleri de ganimet olarak alma hakkına sahiptiler. Böylelikle elde edilen ganimetler, sahipleri tarafından, general gibi yüksek rütbelilere, soylulara, ya da iyi dostlara armağan olarak sunulmaktaydı. Ganimetler, yeni sahipleri tarafından başkalarına armağan olarak verilebilir veya satılabilirdi. 1680'li yıllarda ise "şahsen bir Türk sahibi olmak ve Almanya'ya getirmek" bir akım, hatta moda olarak kabul edilmekteydi[21]. Egzotik ve yabancı olana karşı duyulan ilgi öylesine büyüktür ki, önemli sarayların neredeyse tümünde bir Türk hizmetkâr yer almaktaydı[22]. Getirilen esirlerin fiyatları yaşlarına ve durumlarına göre değişmekte, birçok esir birkaç kez el değiştirmekteydi. Sağlıklı, genç ve dolayısıyla iş görebilir Türk gençlerinin fiyatlarının oldukça yüksek olduğu bilinir. Örneğin, çok sayıda Türk'ün getirildiği Almanya'nın Leipzig bölgesinde bir kadının 50 kg. şekere, 6-7 yaşlarındaki oğlunun ise çok daha pahalıya satıldığı kaynaklarda yer almakta;[23] Heller bu durumu kısaca "Hristiyanların insan ticareti" olarak adlandırmaktadır[24].

Frankonya bölgesine getirilen esirlerin sıkıntılarına kaynaklarda yer verilmemekte, ancak din değişikliği söz konusu olduğunda bazı detaylara rastlamaktayız. Onun haricinde bu insanların neler yaşadıkları, farklı iklim, kıyafet, besin gibi sorunlarla nasıl başettiklerine yönelik bilgiler bulunmamaktadır. Nadiren de olsa, esir kadınların, eşlerinin öldürülmesinden dolayı "yere bakan hüzünlü siyah gözlerinden"[25], ya da Hristiyanlığı kabul etmiş olmasına karşın gizleyemediği "Türk ruhundan" bahsedilmektedir[26]. Alman dilini öğrenme konusu da şahısların yetenekleri doğrultusunda değişmektedir. Altdorf adlı bölgede Profesör Fabricius'un evinde kalan Fatma iki sene sonrasında hâlâ tercümana ihtiyaç duyarken,

---

[21] Heller, *a.g.m.*, s. 264; Spies, *a.g.m.*, s. 322.

[22] Aubele, *a.g.m.*, s. 73.

[23] Spies, *a.g.m.*, s. 331-332.

[24] Heller, *a.g.m.*, s. 264.

[25] Teply, *a.g.m.*, s. 61-62.

[26] Heller, *a.g.m.*, s. 265.

Neundorf adlı bölgede kalan Fatima aynı zaman sürecinde Alman dilini ve Hristiyan öğretilerini öylesine iyi öğrenmiştir ki yöneltilen tüm sorulara açıkça cevap verebilmekteydi[27].

Müslüman esirlerin ele geçirilmesi ile vaftiz edilmeleri arasında genelde bir ya da üç yıl geçmektedir. Kilisenin bu anlamda belirlediği veya öngördüğü bir süre yoktur. Esirlerin yaşlarıyla doğru orantılı olarak, 0-6 yaş arasındaki çocukların çoğunun ilk bir yıl içinde, geri kalanlarının ise en geç altı yıl içinde vaftiz edildikleri bilinmektedir. Esirlerin yaşları arttıkça vaftiz edilmeleri de zorlaşmakta ve buna bağlı olarak daha geç yapılmaktaydı. Aynı ayrımı yetişkin kadın ve erkeklerde de görmekteyiz. Kadınlar erkeklere göre vaftizi daha kısa sürelerde kabul etmektedirler. Sonuç olarak ele geçirilen esirlerin üçte biri ilk bir yıl içinde, üçte biri ikinci yılda ve neredeyse beşte dördü üçüncü yılda vaftiz edilmiş olmaktadır. Geriye kalanlar ise farklı sürelerde vaftizi kabul etmektedirler. Esirlerin iki ya da üç yıl toplumsal baskılara dayanabilmeleri bile kolay değildi. Viyana'da vaftiz edilmiş çok sayıda kadın ve erkeğin ilk fırsatta kaçmaya teşşebüs etmeleri, bunun en belirgin göstergesidir[28]. Frankonya bölgesinde din değiştirmeden 8 (Hüseyin) hatta 38 yıl (Osman) yaşayanlara rastlamaktayız ki, bu da Heller'e göre hoşgörünün büyük ölçüde var olduğunu göstergesiydi[29]. 38 yıl vaftiz edilmeden yaşayan Carl Osman, mezar taşındaki bilgilerinden anlaşıldığı üzere, 1655 yılında İstanbul'da doğmuş ve 1688 yılında Belgrad önlerinde esir düşmüştür. 1724 yılında Rügland'da (Frankonya) vaftiz edilen Carl Osman 47 yıl hizmette bulunmuş, 1735 yılında, 80 yaşında iken ölmüştü[30].

---

[27] Heller, *a.g.m.*, s. 265.

[28] Teply, *a.g.m.*, s. 82-83. Teply makalesinde kaçmaya çalışan Türklerin hikayelerine sıkça yer verir. Kaçma teşebbüslerinin özellikle Viyana'da gerçekleşmesi şaşırtmamalıdır. Viyana'da çok sayıda Türk esirin bulunması, aralarında dayanışmalara neden olmaktadır. Örneğin, Stephan Joseph Depich adlı vaftiz edilmiş ve 1699 yılında Alman bir kadınla evlenmiş olan Türk erkeği, karısı, çocukları ve vaftiz edilmemiş iki arkadaşıyla birlikte 1709 yılında Türkiye'ye kaçmaya çalışmaktadır. Ancak sınırda yakalanan Depich geri gönderilir. Bu Depich'in başarısızlıkla sonuçlanan ilk girişimi değildir. Kendisi 1702 yılında da kaçmaya çalışmıştır. Depich nihayet 1714 yılında, vatandaşlık haklarından muaf tutulunca, vatanına geri dönme hakkını da elde etmektedir (*a.g.m.*, s. 85).

[29] Heller, *a.g.m.*, s. 265.

[30] Heller, *a.g.m.*, s. 255.

Genelde kilisenin kayıt defterlerinde belli bir sınıfın "kendi Türklerini vaftiz ettirdikleri" notuna rastlanmaktadır[31]. Ayrıca himayelerindeki Türkün detaylı bir öğrenimin arkasından vaftizi yürekten istedikleri belirtilmektedir. Örneğin vaftiz edildiği sırada henüz 6 yaşında olan Bery'nin, 1690 yılında Altdorf'da (Frankonya) gerçekleştirilen vaftiz töreninde, yürekten sevinerek, kilisenin bir parçası olmak istediği bilgisine yer verilmektedir. Burada çarpıcı olan henüz 6 yaşındaki bir çocuğun bu sözleri sarfetmesi ve bunların da kayıtlara geçmesidir. Üniversite şehri Nürnberg'in ikinci Türk vaftizi olarak kayıtlara geçen Bery'nin hikayesi oldukça trajiktir. Aşağı Macaristan'ın Palotta bölgesinde yaşayan ve bir Türk ağasının oğlu olduğu belirtilen Bery, babasının 1687 yılında Hristiyan askerleri tarafından Belgrad yolu üzerinde öldürülmesinden sonra, henüz üç yaşındayken, 15 Gulden'e, Viyana'lı Zacharias Kronester adlı postacıya satılır. Kronester kısa bir zaman sonra çocuğu Nürnberg'li kitapçı Endter'e devreder. O da çocuğu 1690 yılı başlarında Altdorf üniversitesi Rektörü ve aynı zamanda yakın akrabası olan Dr. Hammer'e verir. Dr. Hammer'in yanında şevkatli bir ortamda 6 yaşına gelmiş olan Bery, Hristiyan öğretilerini ve dualarını büyük bir hevesle öğrenir ve 16 hafta sonra vaftize hazır hale gelir[32]. Vaftizten sonra Georg Gottlieb Scherbins[33] adını alan Bery'nin izleri kaybolur.

Hiç vaftiz edilmeden Almanya'da hayatını sürdürebilmiş esirlerin varlığına da dikkat çekilir, "Türk savaş esirlerinin çoğu İslamî inançlarına sadık kalmışlardır"[34]. Bunun en önemli kanıtı ise yine mezar taşları üzerindeki yazılardır. Hannover'de bulunan bir mezar taşı üzerindeki bilgiye göre, Hammed (Hamit), Viyana savaşı sırasında (1683), Yukarı Macaristan bölgesinde esir düştükten sonra Hannover'e getirilir. Orada 8 yıl elektörün eşine hizmette bulunduktan sonra, 1691 yılında ölür. Mezar taşı üzerindeki diğer bilgiler de son derece önemlidir. Bu bilgilere göre Hamit, *batıl inancından [Müslümanlıktan] kurtulamadan ölmüştür*. Mezar taşı ise kendisi gibi, Mora ve Macaristan'dan Hannover'e getirilen din kardeşleri tarafından dikilmiştir[35].

---

[31] Heller, *a.g.m.*, s. 265.

[32] Heller, *a.g.m.*, s. 262.

[33] Esas soyadı Cherby, Alman diline uygun hale getirilerek Scherbins'e dönüştürülür. Soyadın bu şekilde kalması nadiren görülen bir uygulamadır (Heller, *a.g.m.*, s. 262).

[34] Spies, *a.g.m.*, s. 326; Abdullah, *a.g.e.*, s. 19.

[35] Abdullah, *a.g.e.*, s. 20.

Vaftiz edilen Türkler, hak ve hukuk kapsamında Almanlarla aynı konumda yer almaktaydı. Bunların mahkemeye başvurmaktan çekinmediği, mahkeme kayıtlarından anlaşılmaktadır. Schreiber'e göre Türklerdeki "bu özgüven şaşırtmamalı"dır. Devletlerarası hukuk değerlendirmeleri doğrultusunda, Türkler varlıklarını yüzyıllarca kabul ettirmiş, bu ise Alman halkının bilincinde yer etmiştir[36].

Vaftiz törenleri kilise tarafından büyük bir özenle hazırlanarak genelde kalabalık bir izleyici kitlesi önünde gerçekleştirilir. İzleyici sayısının zaman zaman bini aştığı bu olağanüstü olaya herkes kilisede tanık olmak ister. Vaftiz günü için olayın önemiyle orantılı olarak önemli dinî günler[37] tercih edilirdi. Kilisenin belirlemiş olduğu ve Türklerin vaftizinin gerçekleştiği önemli günlerden biri ise 5 ya da 6 Ocak günüdür[38]. Türklerin vaftiz edilmesi öylesine önemli bir olay olarak kabul edilmekteydi ki, vaftizi üstlenenlerin sayısı genelde iki ya da üç kişiden oluştuğu halde, bu sayı altı kişiye kadar çıkabilmekteydi[39]. Ne de olsa deccal olarak kabul edilen bir Türk'ün din değiştirme merasiminde vaftizi üstlenmek, sevap kazanılmasına da vesile olmaktaydı. Vaftiz edilen kişi özenle giydirilir; kimi zaman müzik eşliğinde kiliseye getirilir; bazen elinde vaftiz mumu olarak adlandırılan bir mum tutardı[40].

1566 yılında vaftiz edilen Alma adındaki Türk kadını/kızının başında yeşil bir çelenk ile kiliseye girdiği belirtilir[41]. 1704 yılında Nürnberg'de Yahudî eşinin ölmesi sonucu dul kaldıktan sonra vaftiz edilen, Müslüman bir ailenin kızı olan Fatma'nın vaftiz töreni esnasında üzerinde beyaz bir vaftiz elbisesi vardır. Törende vaftiz edilen kişi eski dininden ayrıldığını dile getirmekte ve yeni inancına büyük bir sadakatla bağlı kalacağına yemin etmektedir. Ardından başına üç kez su dökülerek kendisine yeni bir isim verilmektedir[42]. Tören sırasında okunan vaazların bazılarının sonra-

---

[36] "Türkennot", s. 79.

[37] Rade 1690 yılında Olpe'de gerçekleştirilen vaftiz töreninin paskalya haftasına denk geldiğini vurgulamaktadır (*a.g.m.*, s. 92).

[38] Spies, *a.g.m.*, s. 322; Teply, *a.g.m.*, s. 76 (6 Ocak gününde Hz. İsa'nın vaftiz edildiğine inanılmaktadır).

[39] Teply, *a.g.m.*, s. 76.

[40] Teply, *a.g.m.*, s. 76.

[41] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[42] Rade, *a.g.m.*, s. 93.

dan basılması bu törenlere yöneltilen ilgiyi göstermektedir. Vaftizden sonra vaftiz yemeği olarak adlandırılan bir yemek verilir[43]. Seyircinin vaftiz merasimlerine bu denli yoğun ilgi göstermesinin bir diğer sebebi ise vaftizi üstlenen şahısların mevkileridir. "Türk sahibi" olan soylular bu tür merasimlerde bir araya geldiklerinden, merasimler seyirciler için neredeye soylular toplantısı veya görsel bir şölen niteliği taşımakta ve büyük ilgi uyandırmaktadır.

Vaftiz merasimi sırasında vaftiz edilen Türklere yeni isimler de verilmekteydi. Bu isimler genelde vaftiz babalarının/annelerinin izlerini taşımaktaydı. Genelde vaftiz edilen kişiye iki ya da üç vaftiz ismi verilmekteydi. Ancak bazen bu isimlerin sayısının yediye kadar çıkabildiğini görebilmekteyiz, örneğin Uyvar'dan getirilen ve 29 Eylül 1685 yılında Viyana'da vaftiz edilen Fatima'nın vaftiz ile birlikte almış olduğu isim Maria Antonia Anna Josepha Franziska Rosalia Agnes'ti. Teply, Almanya'da bulunan Türk savaş esirlerinin Avusturya'ya oranla daha az olduğuna değinir. Böyle olunca da Türklerin vaftizi Alman toplumu ve özellikle soyluları için daha büyük önem taşımaktadır. Teply vaftizi üstlenerek bu olağanüstü merasime ve şölene dahil olmak isteyenlerin çokluğu ile doğru orantılı olarak bir kişiye yediden bile daha fazla ismin verildiğine dikkat çekmektedir[44]. Tevrat'da yer alan Joseph (Yusuf), Abraham (İbrahim) ya da Jakob (Yakup) gibi isimler İslam dininde de kullanıldıklarından tercih edilmemekteydi[45]. Kısaca esirlere eski dinlerini ve kimliklerini hatırlatacak tüm unsurlar yok edilmeye çalışılmaktaydı. Buna karşın din değişikliğine işaret eden ve bunu hatırlatma amacı güden, Christian, Christina, Johannes, Maria, Gottlieb (Tanrısever) gibi isimler Türklere verilen isimler arasında yer almaktaydı[46].

Soyadı ise istisnaî durumlarda verilmekteydi. Ancak verilen soyadları genelde kişinin esir düştüğü yer adlarından (Ofner-Budinli, Neuhäusler-Uyvarlı gibi) ya da kişinin Almanya'da yerleşik olduğu bölge isimlerinden oluşmaktaydı (Würzburger, Auerbacher gibi)[47]. Kimi zaman vaftiz edilen

---

[43] Teply, *a.g.m.*, s. 77.

[44] Teply, *a.g.m.*, s. 80.

[45] Abdullah, *a.g.e.*, s. 18.

[46] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[47] Aloys Mitterwieser, *Türkentaufen in Bayern. Literarische Beilage zum Klerusblatt.* Eichstätt 1929, s. 33-37; Teply, *a.g.e.*, s. 80; Heller, *a.g.m.*, s. 266.

Türklere verilen son isim, zaman içerisinde soyadına dönüşmüştür. Kişiyle ilgili dileklerin dile getirildiği soy adlarına da rastlamaktayız: Stark (Güçlü), Schönn (Güzel), Frumb (İnançlı), Gottlieb (Tanrısever) gibi. Din değişikliğine işaret eden soy adları da kullanılanlar arasında yer almaktaydı, Örneğin Neugeborn (yeniden doğan) ya da Neydauff (yeni vaftiz edilen)[48]. Hayal ürünü olan ve kişinin geçmişi ya da kimliği ile ilgisi olmayan soyadlara sıkça rastlanmaktadır (Mahler, Grünbaum, Gnadenberger, Strauβ gibi)[49]. Evlatlık alınan Türklere o ailenin soyadı verilmekteydi (Borgk, Danhauser, Schmiedl gibi). Önemli dinî günlere işaret eden soyadları da verilen isimler arasında yer almaktaydı (Weiβin gibi[50])[51]. Nadiren de olsa bazen Türk isimleri, kimi zaman Almanca'ya uyarlanarak, değiştirilmeden soyadı olarak kullanılmaktaydı (Osmann[52], Ommer[53], Mustaffa, Ally, Schaban Alibassa[54] gibi). Aynı şekilde Hussy, Morath yada Mörath isimleri aslında Türk kökenine işaret eden soyadlarıdır. Söz konusu isimler Hüseyin ve Murad isimlerinin Almanca'ya uyarlaması sonucunda soy adı olarak kullanılmıştır. Soldan soyadı ise Sultan sözcüğünden türetilmiştir[55].

Gerçek bir Türk'e verilmiş "Türk" soyadına ise nadiren (sadece Hessen ve Thüringen de bu olay gerçekleşmiştir) rastlanmaktadır. Türk soyadı zannedildiğinin aksine, Türklere değil, Türk savaşlarından dönen Hristiyan askerlerini onore etmek üzere verilmiş olan lakap ya da soyadıdır. Genelde vaftiz ile birlikte, asimilasyon da söz konusu olduğundan, vaftiz edilen kişiye geçmiş kimliğini açıkça hatırlatacak olan bu soyadından kaçınılmıştır[56]. Verilen bu yeni, sıradan ve dikkat çekmeyen isimler

---

[48] Teply, *a.g.m.*, s. 81.

[49] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[50] Weiβin soyadı Paskalya sonrası ilk beyaz Pazar anlamından türetilmiştir [Weiβer Sonntag nach Ostern] (Heller, *a.g.m.*, s. 266).

[51] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[52] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[53] "Türkennot", s. 79.

[54] Teply, *a.g.m.*, s. 81.

[55] Spies, *a.g.m.*, s. 323.

[56] Teply, *a.g.m.*, s. 81; Heller, *a.g.m.*, s. 266. Teply, Avusturya'da yapmış olduğu araştırmaya göre, bin tane kilise kaydında bir tane Türk soyadına rastlanmamaktadır. Ona göre, Türk soyadı en yüksek olasılıkla, vaftiz edilen Türke çevresi tarafından verilmiş ve sonrasında soyadına dönüşmüş olabilmektedir (*a.g.m.*, s. 81).

dolayısıyla vaftiz edilen Türkler toplum içerisinde dikkat çekmemektedir ve zaman içerisinde Alman toplumunun bir parçası olarak kaybolmaktadırlar. Yine verilen bu isimler nedeniyle Türklerin vaftizden sonraki yaşamlarında neler yaptıklarını takip etmek çoğunlukla mümkün olmamaktadır. Vaftiz edilen kişiye, vaftiz merasimi sonrasında ya kilisede ya da sonrasında verilen vaftiz yemeğinde, çeşitli hediyeler ya da paralar armağan edilirdi. Bu paralar, genelde vaftizi üstlenen soylu kişilerden ya da kilisede bulunan insanlardan toplanan paralardan oluşmaktaydı.

Frankonya bölgesinde vaftiz edilen ve Catharina Margaretha Dorethea Christina adını alan Türk kızına 6 tane vaftiz babası tarafından birer duka hediye edilerek muhtemel çeyiz parası sağlanmış olur[57]. Esir olarak ülkeye getirilen Türkler genellikle, vaftiz sonrasında, vaftiz aileleri tarafından maddî ve manevî destek görmeye devam etmekte ve sıradan vatandaş olarak hayatlarını sürdürmektedirler. Birkmaier, Bavyera sarayına vaftiz sonrası uşak ya da nedime olarak yerleştirilen Türklerin yaşam koşullarının, diğer savaş esirlerine göre çok daha iyi olduğunu belirtmekte ve bunların yıllarca elektör Max Emanuel ve kardeşi tarafından maddî olarak desteklendiklerini dile getirmektedir[58].

Vaftiz edilen Türkler çoğunlukla, vaftizden sonra da kendilerine sahip çıkan vaftiz ailelerinin yanında yer almakta ve soylu hanımlarının ya da beylerinin özel hizmetkarı gibi güven duygusu gerektiren önemli görevler üstlenmektedirler. Bazılarının asker, avcı, fırıncı, bulaşıkçı, hatta rahip veya papaz olduğu dahi kaynaklara geçmiştir. Bazılarının ise üniversite eğitimi aldıkları belirtilir[59]. Ayrıca içki üretiminde çalışan Türklere de rastlanmaktadır. Johann Ernst Nicolaus Strauβ adını alan bir Türk ise Würzburg şehrinin ilk kahvehanesini kurmuştur[60]. Kahvehane ve kahve

---

[57] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[58] Willi Birkmaier, "Baptizatus est Turcus" Türkentaufen im Kloster Attel um 1700", *Heimat am Inn. Jahrbuch 1989*, Wasserburg Inn 1989, s. 126.

[59] Spohn, *a.g.e.*, s. 141-147. Spohn, Mitterwieser, Heller ve Abdullah gibi kaynaklardan yola çıkarak vaftiz edilen Türklerle ilgili kayıtlara geçen tüm bilgileri listelemiştir. Hazırlanan listede vaftiz edilmiş olan 38 Türk'e ait bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler dahilinde esir alınılan yer, esirin anne-babasına ilişkin bilgi, vaftiz yılı, vaftizden önceki isim, vaftizden sonra verilen isim, vaftizi üstlenen ve vaftiz anneliği ya da babalığı yapan kişilerin ismi ve konumu ve kişinin vaftiz sonrası yaşamı ya da gelişimi yer almaktadır.

[60] Mitterwieser, *a.g.e.*, s. 37; Spies, *a.g.m.*, s. 325.

kültürünü yayma konusunda Türklerin özellikle Viyana'da çok etkin olduklarını vurgulamak gerekmektedir[61].

Heller, Türklerin entegrasyonunu dört aşamalı olarak görmektedir. Bunların ilki dil sorununun aşılması, ikincisi vaftizleri, üçüncüsü meslekleri ve sonuncusu da vaftiz edilen Türklerin Almanlarla yapmış oldukları evlilikleridir. Bu tür evlilikler ise entegrasyonun daha hızlı ve sorunsuz gerçekleşmesine katkıda bulunmaktaydı. Kilise kayıtlarına dayanarak bu tür evliliklerin hiç de istisnaî olmadığı ortaya çıkmaktadır[62]. Hristiyan kızların vaftiz edilmemiş bir Türkle ilişkiye girmesi Alman toplumu tarafından kesinlikle ahlaksızlık olarak değerlendirilmekte ve şiddetle red edilmekteydi. Buna rağmen Alman kızlarının bazıları henüz Hristiyan olmayan Türklerle ilişkiye girmekten kaçınmadıkları, kilise kayıtlarında rastlanmaktadır. Böylesine bir ilişkinin yasak olmasının sebebi vaftiz edilmemiş Türklerin deccal olarak kabul edilmesiydi. Türk erkekleri yine de ceza almadan bu durumdan evlilik yoluyla kurtulabilmekteydi. Bu duruma düşen Türk erkekleri vaftizden sonra kimi zaman hamile bıraktıkları kızlarla evlenmekteydiler. Örneğin Cölestin Christian Auerbacher adını alan Türk genci, kayıtlarda yer alan bilgilere göre Maria Frölig adlı Alman kızını evlenmeden önce hamile bırakmış; daha sonra onunla evlenmek zorunda kalmıştı. Bir diğer örnek ise İbrahim adlı sipahidir. Vaftizden iki gün sonra Johannes Gottlieb Christian adını alan bu Türk genci, dört aylık hamile Margareta Malterin adlı Alman kızıyla evlenir. Kısa bir süre sonra ikiz bebekleri olur, ancak bebeklerden biri doğumdan hemen sonra ölür[63].

---

[61] Viyana'ya kahve kültürünün gelişi ve yerleşmesi konusunda bir çalışma yapan Karl Teply bu kültürün yayılmasında yer alan önemli Türklerin çoğuna yer vermiştir. Teply ayrıca Viyana'da vaftiz edilen Türklerin sayılarına, vaftiz edildikleri yer isimlerine ve hayat hikayelerine de değinmiştir (*Die Einführung des Kaffees in Wien*, München, Wien 1980, s. 53, 73-74, 85-86, 115-116, 135-140, 143, 147, 152, 158-162, 165- 166, 168, 169, 170).

[62] Bu Birkmaier'in makalesinden de anlaşılmaktadır. Attel kilise kayıtları kitabında 1704 ve 1710 yılları arasında Türklerin, Almanlarla yapmış olduğu üç evlilik not edilmiştir. Bu evliliklerden doğan çocuklarının izi ise bir sonraki nesilde kaybolmaktadır (*a.g.m.*, s. 140). Bu da assimilasyon ya da entegrasyonun tamamıyla gerçekleştiği anlamına gelmektedir.

[63] Heller, *a.g.m.*, s. 260.

Türklerle evlenen kızlar her türlü sınıfa mensup olabilmekteydiler, örneğin, sıradan bir gündelikçi ya da onurlu meslek sahibi bir babanın kızı da bir zamanlar Türk olan erkekle evlenmeyi kabul etmekteydi[64]. Örneğin 6 Nisan 1698 yılında, 22 yaşındayken büyük bir kalabalığın önünde vaftiz edilen ve Johannes Meinrad Christian adını alan bir Türk genci, 11 Ekim 1700 yılında Maria Elisabeth Kremp adındaki bir kızla evlenir. Bu gencin 1688 yılında Belgrad'da esir düştüğü tahmin edilmektedir. Yeni evliler manastırın yardımlarıyla geçinmekte; Johannes Meinrad Christian manastırda hizmetkâr olarak çalışarak ailesinin geçimini sağlamaktaydı. İkisi kız olmak üzere, sekiz çocuğu oldu; ancak maddî sıkıntılardan ve zaaflarından (kumar tutkusu gibi) kurtulamadı[65].

Aynı durum esir Türk kadınları için de geçerliydi. Türk kadınları da neredeyse her tür sınıfa mensup Alman erkeklerin eşleri olabilmekteydiler. Nitekim başlangıçta metres olup sonradan evlenen ve Almanya'nın farklı şehirlerinde yaşayan üç kadının hikayesi zikredilebilir. Bu hikayeler arasında en üzücü ve çarpıcı olan 22 yaşındaki Fatma'nın hikayesidir. Fatma'nın ilk sahibi Badenli kont Herrmann'dır. Kont sonrasında genç kadını, yeğeni olan ve Türk savaşlarında elde etmiş olduğu başarılardan dolayı "Türkenlouis" lakabını alan Ludwig'e armağan eder. Ludwig ise Fatma'yı, Friedrich Magnus von Castell-Remlingen adlı soylu bir generale devreder[66]. Fatma bu soylu ile evlenir. Bir zamanlar Türk ve Müslüman olan Fatma'nın soylu biriyle evlenebilmesi, yükselmesi anlamına da gelmektedir. Toplumun böyle bir evliliği onaylaması hoşgörü olarak adlandırılmaktadır. Ancak kaynaklar bu gibi kadınların çektiklerine, uğradıkları cinsel istismarlara ve ruh haline değinmemektedir.

Bunun tam tersi kadın hikayeleri de vardır. 15 Ocak 1690 yılında Lucas Michaelowitz adlı bir Alman, Bavyera da bulunan Meryem Ana'ya ithaf edilmiş "Unserer lieben Frau" adlı kilisede vaftiz edilmiş olan ve Maria Anna Antonia Josepha Fatma adını alan bir Türk kızıyla evlenir. Yüksek bir rütbeye sahip ve 1.400 askerin kumandanı olan Mehmet Azap adındaki babanın kızı olan Fatma, henüz 14 yaşındayken Budin'de esir alınmıştı. 30 Mayıs 1687 yılında, elektörün eşi vaftiz anneliğini üstlenerek

---

[64] Heller, *a.g.m.*, s. 268.

[65] Aubele, *a.g.m.*, s. 76.

[66] Spohn, *a.g.e.*, s. 43; Heller, *a.g.m.*, s. 268.

vaftiz gerçekleştirilir. Fatma, evlenene kadar saray halkına hizmet etmekle görevliydi. Fatma'nın bu evlilikten üç çocuğu (Maximilian Emmanuel, doğumu 1690; Joseph Emmanuel, 1692 ve Franz de Paula Anton, 1694) olur. Çocukların ilki henüz iki aylıkken ölür. Eşinin ölümü üzerine dul kalan Fatma 1709 yılında gizlice genç bir delikanlı ile evlenir ve bir oğlunu da yanına alarak Türkiye'ye kaçar. Fatma kayıtlara göre tekrar Müslümanlığa döner; eşi ve oğlu ise sünnet olurlar. Bu olay Katolik kilisesi tarafından "kara gün" olarak adlandırılır[67]. Buna benzer bir olay Viyana'da da kayıtlara geçmiştir[68].

Vaftiz edilmiş Türk erkeklerinin vaftiz edilmiş Türk kızlarıyla evlenmesi de sıkça görülen olaylardandı. 1760 yılında Matthias Yenin adlı bir papaz büyükbabası ve büyükannesi ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: "Annemin babası, Hassan (Hasan) Paşa adında, İstanbul'lu bir paşadır"[69]. 17. yüzyılda Belgrad önlerinde esir düştükten sonra Almanya'nın Detmold şehrine getirilir. Yenin'in büyük annesi Kadire ise Uyvar'da ele geçirilir. O dönemde henüz 15 yaşında olan, dizinden bir kurşun yiyen ve kulaklarındaki küpeleri koparılan genç kız da Detmold'a getirilir. İkisi de Hristiyan eğitimi aldıktan sonra, yetiştirildikleri sarayda evlendirilirler. Yenin'nin büyükbabasına Sternberg soyadı verilirken, büyükannesine ise Johanne Amalie adı verilir. Bu evlilikten beş çocukları olur. Yenin'in büyükbabası ancak ölüm döşeğinde gerçek kimliğini açıklar[70].

Türklerin, Protestan ya da Katolik olmalarını ise çoğunlukta bulundukları bölge belirlemektedir. Buna göre o bölgede hangi mezhep yaygınsa o mezhebe dahil olurlar. Bu yüzden vaftiz edilen Türkler kimi za-

---

[67] Teply, *a.g.e.*, 43.

[68] Viyana'da Johannes Hämmerl adında bir erkek şikayette bulunarak, kendisiyle evlenmeden ve vaftiz edilmeden önce iki kez el değiştiren Anna Maria adlı eşinin, Macar bir erkekle kaçtığını dile getirerek, eşinin geri getirilmesi konusunda, yardım talebinde bulunmaktadır. Eşini tanıyan herkesin bu olay karşısında büyük şaşkınlık yaşadığını vurgulayan Hämmerl, üç bucuk yıllık evli kaldıklarını ve eşinin son derece dindar olduğunu da belirtir. Karısı, Petervaradin'de, Osmanlı İmparatorluğuna gidecek olan elçilik gemilerinin birinde bulununca, Hämmerl da karısına tekrar kavuşur. Karısı sözde kendi isteğiyle bu teşebüsünden vazgeçmişti (Teply, *a.g.m.*, s. 83).

[69] Abdullah, *a.g.e.*, s. 20.

[70] Abdullah, *a.g.e.*, s. 20.

man Katolik, kimi zaman ise Protestan olmuşlardı[71]. Mezhep çatışmaları Türk vaftizlerinde de etkisini gösterir ve vaftiz edilen Türklerin, kimi zaman mezhep değiştirdikleri de kayıtlardan anlaşılmaktadır[72].

Değerlendirme

O dönemlerde esir olarak Almanya'ya getirilen Türklerin topluma uyum sağlamaları ve toplum tarafından benimsenmeleri nasıl gerçekleşmişti? Yabancıların büyük sorun olarak görüldüğü günümüzde, bu sorunun yanıtı son derece önemlidir. Oysaki o dönemde getirilen insanlar savaş sonrası ele geçirilen, farklı dinden, farklı dilden ve farklı bir tarihin mensubu olmakla kalmamış, Alman toplumunun en alt sınıfına yerleştirilen esirler olarak tanımlanmışlardır. Buna rağmen gelen Türklerin topluma entegrasyonu ve kabul edilmeleri hızla gerçekleşmiştir. Bu bağlamda vurgulanması gereken, gerçek anlamda toleransın olmayışına rağmen, yine de gerilimin neredeyse hiç olmayışıdır. Asimilasyon sürecinin âdeta sorunsuz aşılmasının temel nedeni ise Almanya'ya getirilen Türklerin yaşlarının küçük oluşudur. Çocuk ya da genç yaşta ele geçirilen esirler, muhtemelen insanlarda acıma duygusu uyandırmış ve böylelikle savaş alanlarında öldürülmemişlerdi. Ayrıca esirlerin çoğunun çocuk yaşta ve kimsesiz oluşlarından dolayı, eğitim yoluyla kendi kimlikleri tamamen yok olana kadar şekil verilebilmekteydi. Kendi kimliklerinden olan Türkler ise Almanların gözünde tehdit unsuru olmaktan uzaklaşmışlardı.

Entegrasyonun Alman toplumu için en etkin şekli ise vaftiz merasimleriydi. Vaftiz suyu ile birlikte Türk (Müslüman) öteki kimliğinden arınarak Hristiyanlığa geçer ve böylece din kardeşliği kapsamında kabul görür. Bir de tabii ki rakamsal gerçekler var: Gelen Türklerin sayısı tehdit oluşturmayacak kadar azdı[73]. Çoğu Almanya'nın güneyinde olmak üzere yerleşik olan Türkler, toplu halde ya da gruplar halinde de yaşamadıklarından, Alman toplumu içinde kaybolup gitmekteydiler. Sayıca az oluşla-

[71] Aubele makalesinde Neu-Ulm bölgesine ait iki Katolik bir Protestan vaftiz törenine yer vermektedir (*a.g.m.*, s. 73). Mitterwieser ise Regensburg bölgesinde bir Protestan vaftiz töreninin gerçekleştiğini kayıtlardan tesbit etmiştir (*a.g.e.*, s. 37).

[72] Heller, *a.g.m.*, s. 266.

[73] Resmi rakamlara göre 600 Türkün vaftiz edildiği kilise kayıtlarından tespit edilse de, sayının ciddî araştırmalar sonucu artacağı ve Abdullah'ın vurguladığı gibi binleri aşacağı şüphesizdir.

rından dolayı da hayatın hiç bir alanında, ne meslekî ne de başka anlamlarda rekabete neden olmamışlardı. Tam aksine o dönemde Almanya'ya yerleştirilen Türklerin sayısı, toplumun geneline bakıldığında, o kadar azdır ki, bunlara egzotik atraksiyon gözüyle bakılmaktaydı. Ne de olsa sayıca az olan ürkütmemektedir. Sorunlar sayıların ve buna bağlı olarak rekabetin artmasıyla başlar[74].

Günümüzde Almanya'da yaşayan Türklerin büyük çoğunluğu Alman toplumuna yabancı kalmakta, asimile edilememekte ve entegrasyon çabaları da çoğu kere başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Ayrıca, sayıca fazla olmaları da, Alman toplumunu ürkütmekte ve tüm bunlar Almanlar açısından sorunlara neden olmaktadır. Yabancılara karşı beslenen bu tür korkuları ortadan kaldırabilmek için, Türk- Alman ilişkilerinin 16. yüzyılda başladığını ve o dönemde Almanya'ya yerleştirilen Türklerin olduğunu bilmek ve tespit etmek önemlidir.

"THE CHRISTIANIZED TURKISH PRISONERS OF WAR IN GERMANY AND THEIR CHRISTENING CEREMONIES (16-18. CENCURIES)"

Abstract

This article aims to illustrate the Muslim prisoners of war who were enslaved in battles against the Ottoman State between 16th and 18th centuries and their christening ceremony in Germany. The Viennese defeat in 1683 and the successive victories gained by the Christian armies in the Balkans whipped up this course. The Turks being defeated by the Germans, a number of people including women, men and children were captured in the battle field and brought to Germany as slaves. Despite the fact that the accurate number of these people remains unknown, it is reported that no less than 600 Turks were baptized. Yet, it is estimated that the numbers are much higher. Having been baptized, the captive Turks were settled mainly in Franconia, Bavaria, Saxony, southern Germany, Silesia, Vestfalia and Hannover. This article seeks to understand whether the christening ceremonies of the Turks were held differently, the reasons why they failed to stand up to such demands, and how the baptized Turks were integrated into society.

Keywords

Turkish prisoners of war, Germany, 16.-18. century, christening ceremony.

---

74 Heller, *a.g.m.*, s. 268- 269.